

Для студентської молоді великого значення набуває її вільний час, який вона може присвятити самоосвіті, розвитку інтелектуальних здібностей, реалізації своїх інтелектуальних нахилів. Формуванню інтелектуальних цінностей студентів може сприяти педагогічно організоване дозвілля. Найбільш ефективним у цій справі є відповідним чином організована клубна або гурткова діяльність, яка стимулює інтелектуальний, творчий пошук особистості, збагачує її особистість, сприяє виробленню цінних інтелектуальних якостей, зменшує негативні фактори, дозволяє особистості адекватно оцінювати свої можливості і розвиватись. Ця проблема потребує відповідного педагогічного забезпечення. Для цього необхідний високий рівень професіоналізму педагогів, який ґрунтується на умінні реалізовувати творчий та інтелектуальний потенціал студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Азарова Р.Н. Педагогическая модель организации досуга обучающейся молодежи // Педагогика. – 2005. – №1. – С.27-32.
2. Воспитательный процесс в высшей школе: его эффективность. Социологический аспект / Е.А.Якуба, В.Л.Арбенина, А.И.Андрющенко и др. – К.: Вища школа, 1988. – 275 с. – С.254-260.
3. Мистецтво життєтворчості особистості: Наук.-метод. посібник: У 2 ч. / Ред. рада: В.М.Доній, Г.М.Несен та ін. – К., 1997. – Ч.1: Теорія і технологія життєтворчості. – 392 с.
4. Пархоменко О.М. Виховання гуманістично спрямованої особистості підлітка в позаурочний час // Педагогіка і психологія. – 2004. – №2(43). – С. 86-97.

УДК 371. 383

Локшук І.М.

ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ХУДОЖНИКА-ФАХІВЦЯ ЗА НАПРЯМОМ “ОБРАЗОТВОРЧЕ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО”

Декоративно-прикладне мистецтво – найдавніший вид художньої діяльності людини. До нього належать художньо виконані меблі, посуд, одяг, килими, вишивки, ювелірні вироби тощо, а також орнаментовані розписи, скульптурно-декоративне оздоблення інтер'єрів та екстер'єрів споруд, облицювальна кераміка, вітражі [7: 50]. Може виникнути думка: чи можуть повсякденні речі бути предметом мистецтва? Проте жодна зі сфер творчої діяльності людини не має такого могутнього засобу художньої виразності як прикладне мистецтво. Ми зустрічаємося із цим мистецтвом, інколи навіть не зауважуючи його. Через особисті речі, побутові предмети людина приймає і формує певний спосіб життя. На побутових речах лежить відбиток особистості їх господаря, етнічного й соціального середовища. Отже, декоративно-прикладне мистецтво – одна із форм суспільної свідомості й діяльності людини. Як будь-який інший вид мистецтва, декоративно-прикладне розвивалося за канонами і законами, які були обов'язковими для певної історичної епохи. Художник-прикладник створював речі, зручні у користуванні, яким притаманна доцільність та утилітарність, а також враховував естетичні вимоги свого часу. Лише сукупність цих характеристик (доцільність, утилітарність, краса) становить художню цінність предмета, робить його високохудожнім твором. Художня концепція такого твору включає форму, силует, крій, декор... Істинна цінність і краса речі полягає у пропорціях, гармонії усіх її елементів [5: 5].

Термін “декоративно-прикладний”, яким ми сьогодні вільно користуємося, утвердився лише у 70-х роках ХХ століття. Раніше у вітчизняній і зарубіжній літературі вживалися поняття: “прикладне мистецтво”, “функціональне мистецтво”, “виробниче мистецтво” та інші. Тепер паралельно вживається назва “декоративно-ужиткове мистецтво”, яка, на думку окремих науковців (Я. Запаско, Г. Стельмашук), точніше передає зміст поняття [5: 5].

З другої половини XIX століття етнографи, історики мистецтва та мистецтвознавці надають значення вивченню художнім промислам і ремеслам, складовим галузям декоративно-прикладного мистецтва. У центрі уваги стають проблеми специфіки і морфологічної класифікації декоративно-прикладного мистецтва. Серед українських дослідників декоративно-прикладного мистецтва другої половини XX – початку XXI століття слід виділити наступних – Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай, М. Станкевич з доробком “Декоративно-прикладне мистецтво”. У їх посібнику розглядаються питання теорії та історії декоративно-прикладного мистецтва України, аналізуються його основні види через призму національної краси та духовності. Серед вагомих праць з дослідження декоративно-прикладного мистецтва варто зазначити “Таємниці українського рукомесла” – автор П. Ганжа; “Чарівне веретено” – упорядник А. Данилюк; “Народне мистецтво українського Полісся” – Ю. Лащука; цікавим є двотомний словник “Декоративно-ужиткове мистецтво” – Я. Запаско (керівник авторського колективу). Вартий уваги навчальний посібник Д. Кривача, В. Овсійчука, С. Черепанової “Українське мистецтво”, в якому аналізується мистецтво первісного суспільства, трипільська культура та мистецтво скіфів (I том), розглянуто становлення та християнізація мистецтва, дається оцінка мистецтва Київської Русі, періоду XIV – першої половини XVI століть (II том), висвітлюється специфіка розвитку образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва XVI–XX століть (III том).

Кінець XX століття характерний для вищої школи тим, що у навчальних закладах України (інколи не мистецького профілю) починають відкриватися художні відділи, спеціальності образотворчого мистецтва, декоративного, промислової графіки, дизайну тощо. Проте, нажаль, сучасна література мало висвітлює процес навчання та виховання студентів на лекційних, практичних, лабораторних заняттях образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, переважно публікації стосуються процесу навчання на уроках образотворчого мистецтва у загальноосвітній школі або в гуртках зображувальної діяльності. Виховну роль уроків образотворчого мистецтва розглядає В. Мотузенко у публікації “Розвивати почуття прекрасного” (Рідна школа. – 1996. – № 10. – С. 51–54). З. Гіптерс наголошує на виховних функціях при творенні краси – “Мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання” у студентської молоді (Рідна школа. – 2001. – № 9. – С. 60–63). Хочеться виділити: збірник Всеукраїнської науково-творчої конференції “Проблеми розвитку художньої культури” (м. Київ) [4], збірник матеріалів, тез міжвузівської науково-практичної конференції “Національне виховання: формування світогляду і духовних цінностей у студентської молоді” (м. Рівне) [6], збірник матеріалів “Актуальні проблеми мистецької освіти і розвитку творчої особистості” (м. Рівне) [1], у яких даються спроби розкрити форми та методи навчання студентів у вищих мистецьких навчальних закладах. Підготовка фахівця декоративно-прикладного мистецтва розглядається конкретно у публікаціях “Зміст та напрямки підготовки фахівців народного декоративно-прикладного мистецтва в інституті культури” – автори А. Михайлик, С. Шевчук [4: 105–107], “Художня творчість як засіб пізнання дійсності” – автор О. Сташук [1: 88–97]. Проблема української школи щодо реформи художньої освіти в Україні порушують В. Овсійчук, Ф. Гуменюк, І. Панейко, А. Шевчук, Г. Логвин у статті “Мистецька освіта в Україні” (Образотворче мистецтво. – 1997. – № 3–4. – С. 2–7). Мета нашого підготовленого матеріалу – дати аналіз процесу виховання і навчання студентів на основі впливу творів декоративно-прикладного мистецтва.

Сьогодні морфологія декоративно-прикладного мистецтва ґрунтується на різних принципах класифікації: за матеріалом – камінь, дерево, метал, скло та інше; за технологічними особливостями – ткацтво, вишивка, плетіння, в’язання, розпис тощо; рідше за функціональними ознаками – меблі, посуд, прикраси, одяг, іграшки. У декоративно-прикладному мистецтві існує понад 100 головних технік і технологій художньої обробки матеріалу – каменя, дерева, шкіри та інших. Навіть останнє дає вагомий підстави

стверджувати, що художні ремесла і промисли є найбільшою і найбагатшою галуззю художньої творчості [2: 26].

Швидкі темпи розвитку суспільства гостро поставили питання поліпшення якісного рівня роботи вищих навчальних закладів. Орієнтація на масовість не витримує перевірки часом. Тому основна увага сьогодні спрямована на знаходження більш гнучких механізмів, які могли б поєднати особистісні якості людини і технологію підготовки спеціаліста [3: 55].

Сьогодні у навчальному закладі Рівненщини все більше уваги приділяється пошукам перспективних підходів до гуманізації освіти, стимулювання пізнавальної активності особистості, накопичення досвіду її творчої діяльності. У реалізації цього надзвичайно складного процесу, в якому беруть участь багато факторів, велику роль відіграє мистецтво, яке допомагає людині глибше пізнати себе, свій внутрішній світ, спонукає до самовдосконалення.

Ефективність впливу мистецтва, як висловлюються самі студенти, характеризується рівнем індивідуального осягнення духовних цінностей, їх перетворення у неповторний внутрішній світ суб'єкта, що потребує відповідної підготовки до спілкування з художніми творами. Такі завдання вирішуються в процесі викладання мистецьких дисциплін (історія українського образотворчого мистецтва, рисунок, живопис тощо), спрямованих на узагальнення та поглиблення естетичної, художньої, культурологічної компетенції молоді [8: 3–4].

Культурно-мистецькі процеси в житті України сприяли тому, що в 1996 році Інститут мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету оголосив набір абітурієнтів за спеціальністю “Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво”. Відповідно, у 2001 році відбувся перший випуск університету за вищеназваною спеціальністю та здобуттям кваліфікації художника-майстра декоративно-прикладного мистецтва, викладача (диплом спеціаліста).

Основні параметри моделі підготовки фахівців декоративно-прикладного мистецтва університету:

- побудова учбового процесу з урахуванням національно-регіональних традицій народної культури, етноісторичних, культурно-побутових, ритуально-обрядових особливостей українського народу (Полісся та Волині, Поділля, Слобожанщини та інших);
- всебічне вивчення, збереження та розвиток кращих традицій народного мистецтва, використання в учбовому процесі творів народного мистецтва, осягнення студентами світогляду, моралі вірувань предків, визначення міри утилітарного й символічного у творах декоративно-ужиткового мистецтва;
- прищеплення майбутнім фахівцям декоративно-прикладного мистецтва навичок та умінь історичного аналізу, теоретичного осмислення, відбору, включення цінностей народної культури минулого в активне засвоєння сучасниками;
- на підґрунті творчої спадкоємності кращих традицій минулого створення випускниками сучасних зразків художнього прикладного мистецтва;
- формування у студентів навичок та умінь організації аматорських об'єднань, студій, арт-лей народних майстрів;
- підготовка студентів до викладання в дитячих художніх студіях, школах мистецтва та загальноосвітніх школах, у вузах;
- навчання основам менеджменту та комерційної діяльності в галузі народного художнього мистецтва [4: 106].

Первинна увага приділяється профілюючим дисциплінам: практичним – рисунок та живопис, основи композиції, спеціальна композиція, кольорознавство, графіка, робота в матеріалі, декоративна пластика; теоретичним – історія образотворчого мистецтва, історія українського образотворчого мистецтва, народні художні промисли і ремесла, інтер'єр та декоративно-прикладне мистецтво, технологія і матеріалознавство, пластична анатомія,

методика викладання фахових дисциплін; допоміжним – українська культура, етнологія і фольклор України, краєзнавство, народні звичаї, свята та обряди.

Студенти активно залучаються до наукових досліджень народної культури та побуту регіональної творчості, до участі у щорічних конференціях, висвітлюючи питання зародження та розвитку української вишивки, ткацтва, кераміки, характеризують новаційні підходи у декоративно-прикладному мистецтві, здебільшого рідного краю, вивчають біографічні дані та творчий доробок майстрів і художників Рівненщини. Переконаливою є й думка самих студентів про завдання, які ставить перед собою молодь в творчому плані і під час написання пояснювальної наукової записки до дипломних робіт “Головною метою для мене є перетворити матеріал у художній виріб, який представляв би собою цінність для суспільства, викликав у глядача естетичні почуття, мислення через представлений образ, – пише Максим Снітко у пояснювальній записці до дипломної роботи, – все краще в людині – безсмертне. Ще більше це стосується пам’яток мистецтва. Вони втілюють у собі сталі народні традиції, завдяки яким можуть бути сучасними століття й тисячоліття. Такою є моя обрана тема, що несе своє величне історичне минуле під назвою “Пересопниця” (декоративний пласт, дерево) [9: 3]. Згідно теми визначається мета, – відновити Пересопницю в душах наших, наших гарячих українських серцях, в пам’яті знову зробити її центром України, згадати дзвони храмів, які загубилися у сивині віків [9: 8]. У моїй роботі і тема, і характер, і сам сюжет становлять сплав історичного матеріалу Пересопниці. А зображення жінки, що тримає “Пересопницьке Євангеліє” в руках – це часточка своєї землі. Її земля зростала, напуваючи своїми цілющими соками, а, обов’язок перед нею – жити її корінням, щоб було воно міцною опорою. І кожен із нас повинен любити Батьківщину, дбати про її розквіт, віддавати всі свої сили для того, щоб вона була ще кращою [9: 4]. Тепер я можу впевнено сказати, моя робота, що носить назву “Пересопниця” є більш ніж актуальною, бо має силу навіть байдужого до історії змусити задуматись і все обміркувати” [9: 10]. Інша студентка – Світлана Вольська актуальність своєї дипломної роботи “А музика звучить...” (гобелен) визначає з потреб відзначення 320-ої річниці від дня народження великого німецького композитора Йоганна Себастьяна Баха. “Мета, – за її думкою, – створення гобелена, який би зміг передати наші враження від творів композитора та впливу органної музики на сучасну людину. Основними засобами передачі органної музики та впливу її на людину стало композиційне та колористичне вирішення гобелена” [10: 3–4]. Складні кольорові і композиційні пошуки в мистецтві гобелена студентка інтегрує із завданнями, які ставляться у сучасному мистецтві і поєднує з активним бажанням сформувати архітектурний простір, щоб, звичайно, природно увійти в нього [10: 34].

Дуже часто на допомогу студентам приходять музеї, який здатний відповісти на актуальні питання часу, поєднати у свідомості людини минуле, теперішнє і майбутнє. Молоді спеціалісти в галузі декоративно-прикладного мистецтва неодноразово відвідують виставкові зали Рівненського обласного краєзнавчого музею, а саме відділ етнографії; Сарненський історико-етнографічний музей (Рівненська область). Останній щедро формує колекцію поліських промислів та ремесел XVIII–XX століть, прикладного мистецтва, народного одягу краю. Студенти вищеназваної спеціальності набувають практики організації та монтування виставок образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва (“Нитка Аріадни” – вересень 2003; “Текстильні барви” – жовтень 2003; “Мистецтво народжене вогнем” – лютий 2004; “Поєма в дереві” – березень 2004; “Українське вбрання – частка народної душі” – квітень 2004; “Казковий світ” – березень 2005; “Весняний вернісаж” – квітень 2005; “Знання та творчість тобі, Україно” – серпень, 2005). Молодь Інституту мистецтв постійно відвідує експозиційні зали Рівненської Національної спілки художників України, творчі майстерні визначних художників (Михайла Йориша, Віри Чернієнко, Тетяни Лукашевич, Параски Липової, Івана Жилки) та народних майстрів (Ольги М’якоти, Валентини Галапач, Раїси Цапун, Ольги Баранової, Вілена Зімовського, Валерія Марченка). Пізнанню народження мистецтва сприяє традиційне щорічне фольклорно-етнографічне свято “Музейні гостини” – з живою ілюстрацією творчого процесу в галузі художнього текстилю,

художньої кераміки, виробів з дерева, лозоплетіння, вишивки, яку демонструють заслужені (Уляна Кот, Марія Шевчук) та відомі майстри народної творчості (Ніна Рабчевська, Оріся Рябунець, Віктор Андрощук).

Сьогоднішнім студентам жити і працювати в третьому тисячолітті. Отримані ними в процесі професійної підготовки знання, мистецькі установки, осмислення духовних цінностей, формування системи поглядів, світорозуміння та усвідомлення своєї ролі у відродженні і розбудові незалежної держави визначатимуть зміст, напрям і педагогічну спрямованість соціально-культурної діяльності людей XXI століття. Художнє виховання молодого покоління, підготовка його до трудової діяльності виступає сьогодні як важлива соціальна проблема в світі змін, які відбулися в соціально-політичному, економічному та духовному житті України [6: 32–33].

Різноманітним є спектр організаційно виховних заходів мистецького напрямку:

- участь в організації персональних виставок професійних художників, народних майстрів та виставок художньої й інтелектуальної творчості студентів;
- зустрічі з художниками, народними майстрами;
- відвідування музеїв, виставок, відділів мистецтв обласних бібліотек;
- організація в лабораторіях університету та гуртожитках слайд, відеопоказів різноманітної мистецької тематики;
- формування особливого культурно-мистецького середовища в студентських групах і гуртожитках університету;
- звертання до багатой культурної спадщини волинського та поліського краю;
- спільна робота університету з мистецькими, культурологічними громадськими організаціями [6: 226–227].

Навчальна програма за напрямом “Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво”, комплекс виховних заходів Інституту мистецтв спрямовуються на формування сучасного художника, громадянина демократичної України. Зазначена вище професійна художня освіта налаштована на мистецький розвиток особистості та пізнання художньої творчості, покликана навчити і виховати молодь, яка б вільно орієнтувалася в культурному-мистецькому середовищі сьогодення, професійно аналізувала твори декоративно-прикладного мистецтва, творчо удосконалювала їх специфіку до вимог часу. Виховання майбутнього художника-фахівця Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету забезпечує формування зі студента творчу особистість для розвитку як національної, так і регіональної художньої культури України, утвердження її самобутності у XXI столітті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми мистецької освіти і виховання творчої особистості: Збірник матеріалів. – Рівне: Волинські обереги, 2001. – 240 с.
2. Антонович Є., Захарчук-Чугай Р., Станкевич М. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів: Світ, 1993. – 272 с.
3. Білик Л. Діяльнісний підхід до професійної підготовки особистості студента // Рідна школа. – 2004. – № 1. – С. 55-57.
4. Всеукраїнська науково-творча конференція “Проблеми розвитку художньої культури”. – К.: Друкар, 1994. – 214 с.
5. Нариси з історії зарубіжного декоративно-ужиткового мистецтва: Навчальний посібник / Я. Запаско (керівник авторського колективу). – К.: ІСДО, 1995. – 320 с.
6. Національне виховання: формування світогляду і духовних цінностей у студентської молоді. Збірник матеріалів. – Рівне: РДК, 1996. – 318 с.
7. Пасічний А. Образотворче мистецтво. Словник-довідник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216 с.
8. Рудницька О. Українське мистецтво у полікультурному просторі: Навчальний посібник. – К.: ЕксОб, 2000. – 208 с.

9. Снітко М. Пересопниця. Пояснювальна наукова записка. – Рівне: РДГУ, 2005.– Рукописний фонд кафедри українознавства Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету. ІНВ № 137. – 52 с.
10. Вольська С. А музика звучить... Пояснювальна наукова записка. – Рівне: РДГУ, 2005.– Рукописний фонд кафедри українознавства Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету. ІНВ № 96. – 55 с.

УДК 371 (091)

Реус Н.В.

ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

Сучасне життя ставить перед кожним непересічним громадянином незалежної України багато проблем, більшість з яких не має простих розв'язань і належить до економічної сфери. Перехід до ринкових умов господарювання, прагнення України вступити до Світової торговельної організації, до когорта економічно розвинутих європейських держав, зайняти серед них гідне місце, обумовило необхідність створення умов для плекання національної еліти України.

Це означає докорінні зміни в соціальному замовленні до системи освіти. Її важливішою місією повинно стати виховання високоінтелектуальних, високодуховних громадян-патріотів з розвиненою економічною самосвідомістю та державним рівнем мислення, відповідальних за власну долю і долю нації, здатних до саморозвитку, самоосвіти та самореалізації, ефективної праці в сучасних умовах в інтересах розвитку українського суспільства. В цих умовах суттєво підвищується роль економічного навчання та виховання підростаючого покоління. Однією з основних ланок цього процесу є загальноосвітня школа, де і відбувається формування особистості учня. Тому перед шкільними вчителями постає питання: "Як, яким чином можна ефективно здійснювати економічне виховання школярів?".

Вітчизняні вчені почали активно проводити педагогічні дослідження сучасних проблем економічного виховання молоді, формування системи економічних знань, впливу результатів економічного виховання на соціально-економічну діяльність учнів, формування нового економічного мислення і свідомості у підростаючого покоління, як основного завдання економічної освіти в умовах ринкових відносин. Багато уваги дослідженню цієї проблеми приділяють такі сучасні вітчизняні і зарубіжні вчені, як О.Аксьонова, О.Камишанченко, Я.Корнаї, Я.Кузьмін, В.Лагутін, А.Моль, В.Радаєв, О.Сухомлинська, М.Фіцула, О.Падалка, А.Нісімчук, І. Смолюк, О.Шпак.

Але аналіз літературних джерел та шкільної практики дозволяє зробити висновок, що не до кінця вирішеними є питання, щодо організації економічного виховання школярів у загальноосвітній школі з позиції сьогодення.

Відповіді на велику кількість питань, що до організації економічного виховання молоді можна знайти в історії становлення школи. Зокрема, розгляд питань економічного виховання учнів з позиції історизму, з позиції важливої складової навчально-виховного процесу у практиці роботи шкіл України, його теоретичне обґрунтування вітчизняними вченими-педагогами, виявлення впливу на становлення питань економічного виховання молоді зарубіжних вчених, представлено нами у даній публікації.

Питання економічного виховання підростаючого покоління мають глибинні корені і тісно пов'язані з процесом економічного розвитку суспільства. Аналіз сучасної ситуації у школах України дає нам змогу стверджувати, що не зважаючи на складні економічні проблеми нашої держави, все більше вчителів звертають увагу на необхідність економічного навчання та виховання учнів. Але перед ними постає ціла низка проблем, пов'язаних з його впровадженням у навчально-виховний процес, тому що було забуто багато аспектів, форм, методів і прийомів його організації. Повернення до історичних витоків економічного виховання молоді може багато дати для практики роботи у школі.